

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: Eastern approaches. Diplomaat, soldaat en avonturier

Auteur: Merleau Neuféglise

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 46.4, 65-67.

©2025 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

ISSN 0165-7518

Skript Historisch Tijdschrift is een wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

RECENSIE

EASTERN APPROACHES

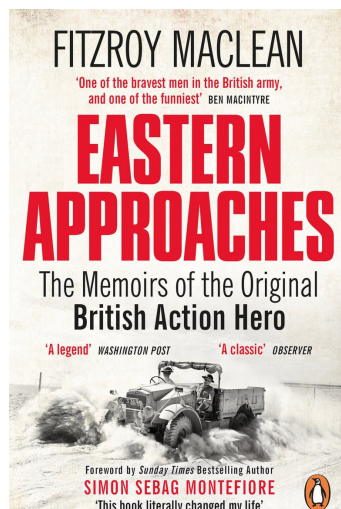
DIPLOMAAT, SOLDAAT EN AVONTURIER

Merleau Neuféglise

Het boek *Eastern approaches* (1949) van de Britse Fitzroy Maclean (1911-1996), dat onlangs is vertaald als *Oostwaards* (2023), is een memoire waarin Maclean zijn ervaringen deelt als diplomaat, soldaat en avonturier. De lezer reist mee langs fascinerende locaties: van overvolle treinen in Stalins Sovjet-Unie en de dorre woestijnen van Noord-Afrika tot de bossen van Servië. Maclean beschrijft de politieke, culturele en militaire omstandigheden waarin hij zich bevindt en biedt hiermee een unieke kijk op belangrijke historische gebeurtenissen in de twintigste eeuw.

Als lezer maken we kennis met Maclean op het moment dat hij als ambassadeur in Parijs werkt. Zijn comfortabele levensstijl kan hem hier naar eigen zeggen niet veel meer opleveren dan ‘een leverprobleem’, doelend op de vele feesten en banketten die hij regelmatig bijwoont. Om niet vast te roesten in luxueuze gewoontes en uit een verlangen naar avontuur en ‘scherpe contrasten’, zoals hij het zelf noemt, vraagt hij in 1937 een overplaatsing naar Moskou aan. Daar wordt hij ondergedompeld in de turbulentie van Stalins Sovjet-Unie, waar het comfort van Parijs plaatsmaakt voor een cultuur van paranoia en angst.

Het boek *Eastern approaches* bestaat uit drie delen, die elk een fase van Macleans avontuurlijke en politiek geladen carrière beschrijven. In het eerste deel neemt Maclean de lezer mee door de uitgestrekte landschappen van de Sovjet-Unie en Centraal-Azië. Ondanks de vele beperkingen voor buitenlandse reizigers beweegt hij zich met vindingrijkheid en vastberadenheid door dit immense, afgesloten land. Tijdens zijn reizen bereikt hij iconische steden als Samarkand, Turkestan en Bokhara, waar hij zich vaak in bizarre en gevaarlijke situaties begeeft. Een voorbeeld is wanneer hij, achtervolgd door NKVD-agenten (de geheime dienst van de Sovjet-Unie), in een hooiwagen springt om hen af te schudden. In hun keurige pakken rennen de agenten over

Eastern approaches

Fitzroy Maclean

(Penguin Books Limited 2009)

ISBN: 9780141042848

Paperback, €18,99

543 pagina's

stoffige wegen achter de wagen aan — een bijna komisch tafereel.

Maclean combineert zijn avontuurlijke geest met een scherpe analytische blik, vooral zichtbaar in zijn observaties van de politieke en culturele realiteit om hem heen. Een treffend voorbeeld van de unieke historische perspectieven die het boek biedt is een hoofdstuk waarin Maclean een schijnproces beschrijft. Hierin worden Stalins trouwe partijleden een voor een veroordeeld. De mannen die een week eerder over leven en dood van hun kameraden besloten, zijn plots zelf niet meer veilig voor de paranoia en willekeur van Stalins regime. De intriges en complexiteit van de communistische samenleving onder Stalin worden in dit hoofdstuk vanuit een uniek perspectief geschetst. Maclean beschrijft de gruwelijke alledaagse werkelijkheid op zo'n manier dat de lezer met een gevoel van begrip achterblijft. Dit heeft mijn beeld van de Sovjet-Unie voorgoed veranderd.

Macleans historische analyse komt ook tijdens zijn reizen door Centraal-Azië ruimschoots aan bod. Hij laat zien hoe de lange arm van Moskou doordringt in de eeuwenoude geschiedenis en de culturele diversiteit van de Centraal-Aziatische steden. In zijn beschrijvingen van steden die destijds vrijwel nooit door westerlingen werden bezocht, biedt hij een zeldzaam inkijkje in het dagelijkse leven van volkeren binnen de Sovjet-Unie die vaak onderbelicht blijven in de geschiedschrijving.

Het tweede deel verplaatst het toneel naar Noord-Afrika, waar Maclean met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog dienst neemt bij de Special Air Service (SAS). Een groot deel van dit hoofdstuk beschrijft een gevaarlijke missie in de woestijn waar Maclean en zijn eenheid, voortdurend blootgesteld aan vijandelijk vuur, zich een weg terug naar eigen grondgebied proberen te banen. Dit deel van het boek neemt een andere wending en leest meer als een oorlogsroman, met actie en spanning als centrale elementen. Hoewel dit zeker bijdraagt aan het avontuurlijke karakter van het boek, ontbreekt hier de historische diepgang die in de andere delen sterker aanwezig is, wat dit naar mijn mening het zwakste deel maakt.

In het derde en laatste deel wordt Maclean door Winston Churchill persoonlijk naar Joegoslavië gestuurd om uit te zoeken hoe de geallieerden de partizanen van Josip Broz Tito (1892-1980) het beste kunnen ondersteunen in hun strijd tegen de nazi's. Met een door hemzelf aangesteld team bevindt hij zich midden in de chaotische en gevaarlijke wereld van het verzet, waar hij samenwerkt met lokale verzetsleiders. In dit deel keert de focus op historische analyse krachtig terug. Maclean biedt de lezer een uitgebreid inzicht in het leven van Tito in zijn tijd als partizanenleider en de politieke dynamiek binnen de Balkan. Hij beschrijft de onstuimige geschiedenis van de regio met oog voor detail en geeft een levendig beeld van de geallieerde pogingen om Tito en zijn partizanen van bevoorrading te voorzien. Macleans observaties in dit deel geven een diepgaand inzicht in het leven van Tito en de complexe relatie tussen de geallieerden en de partizanen, wat de historische waarde van het boek nog verder versterkt.

Al met al biedt *Eastern approaches* niet alleen een fascinerend kijkje in het leven van een avontuurlijke diplomaat en soldaat, maar vormt het ook een waardevol historisch document. Door zijn persoonlijke ervaringen te verweven met scherpe analyses en een oog voor het alledaagse, weet Maclean de lezer een uniek perspectief te bieden op een van de

meest roerige periodes van de twintigste eeuw. Zijn levendige schrijfstijl en diepgang maken het boek zowel meeslepend als informatief. Voor iedereen met interesse in geschiedenis, politiek of puur avontuur, is *Eastern approaches* een absolute aanrader die nog lang na het lezen blijft resoneren.

Merleau Neuféglise is redacteur bij Skript Historisch Tijdschrift en volgt de master Archaeology aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn interesse gaat uit naar de laat-Romeinse tijd, de prehistorie van Griekenland, het Nabije Oosten en digitale archeologie.